בבית המשפט העליון **בג"ץ 5442/20**
בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

העותרת: **האגודה לזכויות האזרח בישראל**

ע"י ב"כ עוה"ד עביר ג'ובראן דכוור ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' יד חרוצים 15, ירושלים
ת"ד 53262, ירושלים 9153102
טלפון: 02-6521218, פקס: 02-6521219
נייד: 050-2205526, דוא"ל: Abir@acri.org.il

- נ ג ד -

המשיבים: **1. משרד הפנים**
2. משרד הבריאות
3. המשרד לשירותי דת

ע"י עוה"ד רועי שויקה וסיון דגן
מפרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רח' סלאח א-דין 29, ירושלים
טל: 02-6466590 ; פקס: 02-6467011

4. מועצת העדה האורתודוקסית נצרת

ע"י עוה"ד בסים עספור
ת"ד 582, ירושלים 91004
טלפקס: 02-6288412 ; נייד: 050-2003555

הודעת עדכון מטעם העותרים

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 9.2.2021 העותרת מתכבדת בזאת להגיש את הודעת עדכון מטעמה כדלקמן:

1. עניינה של העתירה הוא בבקשת העותרת מבית המשפט הנכבד ליתן צו על תנאי המורה למשיבים 1-3 לבוא וליתן טעם:

א. מדוע לא יקימו לאלתר מרכזי טהרה ייעודיים עבור נפטרים מקרב החברה הערבית משלוש הדתות: האיסלאם, הנוצרית והדרוזית, שהם נשאי נגיף הקורונה או חשודים כנשאים, על מנת לאפשר הכנתם לקבורה בצורה ראויה ומכבדת, וזאת בדומה למרכזי הטהרה ליהודים חולי קורונה שנפטרו בחברה היהודית.

ב. מדוע לא יקימו מוקד טלפוני בשפה הערבית, שאחראי על הקשר עם משפחות אלו שנפטרו בזמן שהם נשאי הנגיף, שייתן מידע בענייני הקבורה, פינוי הנפטרים מבתי החולים או הקהילה, העברתם למרכזי הטהרה שיוקמו, ומשם לבתי הקברות.

2. ערב הגשת עתירה זו לא פעלו מרכזי טהרה בקרב האוכלוסייה הערבית עבור אף אחת מ-3 הדתות (מוסלמית, נוצרית, דרוזית), מלבד מרכז טהרה באום אל-פחם שקם כיוזמה חברתית של עמותת אל-נור ששירת אך ורק תושבי אום אלפחם. אף לא פעל מוקד טלפוני שנתן שירות בשפה הערבית עבור משפחות שאיבדו זה עתה את יקיריהן בשל נגיף הקורונה וסייע להם בקבלת מידע בענייני מרכזי קבורה, העברת נפטרים וקבורה בדומה לזה שקיים וניתן לאוכלוסייה היהודית בשפה העברית.

3. מאז הוגשה העתירה מצב הדברים השתפר בקשר להקמת מרכזי הטהרה (הסעד הראשון), ואולם לא נרשמה כל התקדמות בנוגע למוקד הטלפוני (הסעד השני).

4. **מרכזי טהרה:** לפי הודעת העדכון מיום 7.2.2021 שהגישו המשיבים (להלן **הודעת המשיבים**) פועלים כיום שבעה מרכזי טהרה זמניים **עבור המוסלמים** בפריסה ארצית: באום אלפחם, נצרת, באקה אלגרבייה, טייבה, טירה, רהט וירושלים. **עבור הנוצרים** פועל מרכז טהרה זמני אחד שנפתח ביום 19.12.2020 בעיר חיפה, ונמסר שנציג האגף לעדות לא יהודיות במשרד הפנים נמצא בקשר עם עוד שני בתי חולים השייכים לעדה הקתולית בירושלים לבחינת האפשרות להקמת מרכז טהרה נוסף. עוד נמסר כי השיח' מופק טריף, הראש הרוחני של **העדה הדרוזית** ויו"ר המועצה הדתית הדרוזית העליונה, הודיע כי "ככל שיעלה צורך בביצוע פעולות טהרה לנפטרים מקורונה, הטיפול יעשה על ידי המועצה הדתית אשר קיבלה על עצמה טיפול בנושא הטהרה ככל שיידרש."

5. לאחר קבלת הודעת המשיבים התברר לעותרת, שהמוקד הטלפוני לא עודכן בדבר הקמת מרכז הטהרה לנוצרים בחיפה, ואולם בעקבות פניית העותרת לב"כ המשיבים גם עניין זה הוסדר.

העתק מההתכתבויות ב"כ העותרת עם ב"כ המשיבים בדוא"ל מצורף ומסומן **ע/32**.

6. עוד מסרו המשיבים בהודעתם, כי ביום 28.1.2021 פרסם משרד הפנים את "מכרז מס' 1/2021 להפעלת חדרי טהרה לנפטרים מנגיף הקורונה עבור האוכלוסיה המוסלמית והנוצרית המקבלת שירותי דת ממשרד הפנים" לתקופת התקשרות בת שנה, לצורך הפעלת מרכזי טהרה לנפטרים החשודים או המאובחנים בנגיף הקורונה. כן נמסר, שיופעלו עד שבעה מרכזי טהרה לאוכלוסיה המוסלמית בפריסה ארצית; ושלושה מרכזים לנוצרים בחיפה, ירושלים ונצרת. המועד האחרון להגשת הצעות היה ביום 7.3.2021. טרם נמסר מידע אודות המרכזים שזכו במרכז.

7. **המוקד הטלפוני:** כאמור לעיל, בעוד שניתן מענה זמני לסעד הראשון בעתירה, ונקווה כי עם סיום הליכי המכרז יינתן גם מענה קבוע בדומה למענה שניתן לאוכלוסייה היהודית, לא חלה כל התקדמות משמעותית באשר לסעד השני לעתירה שעניינו "הקמת מרכז טלפוני בשפה הערבית" אשר ייתן מענה למשפחות של נפטרי קורונה או חשודים בקורונה.

8. בהודעה המעדכנת מטעם המשיבים נמסר, כי ביום 21.10.2020 בחרה ועדת המכרזים של המשרד לשירותי דת את עמותת פורום חברות קדישא הגדולות בישראל (להלן: **פורום חברות קדישא**), שהפעילה עד כה את מרכזי הטהרה ליהודים ואת המוקד הטלפוני למשפחות נפטרי קורונה

במסגרת מכרז 1/20 שפורסם בחודש אוגוסט 2020. במסגרת שאלות הספקים למכרז חויב הזוכה לתת מענה ע"י מתורגמן דובר ערבית או נציג שירות בשפה הערבית **תוך שעה**.

9. תחילה נציין, כי הסעד שהתבקש בעתירה הוא הקמת מוקד טלפוני בשפה הערבית שייתן שירות בשפה הערבית למשפחות של נפטרי קורונה, כולל מתן מידע בנושא מרכזי טהרה שיוקמו, ענייני קבורה והובלת הנפטרים. היינו הקמת מוקד עצמאי לדוברי ערבית שאינו תלוי במוקד הטלפוני לדוברי עברית. המשיבים בחרו לא להקים מוקד טלפוני עצמאי אלא לתת שירות במסגרת המוקד הטלפוני הקיים באמצעות ההתקשרות עם פורום חברות קדישא.

10. בעוד שבמסגרת ההסכם **הזמני** עם פורום חברות קדישא, קודם לזכייתו במכרז, זמן המענה שאותו דרש המשיב 3 למתן מענה בשפה הערבית עמד **על חצי שעה**, במסגרת מכרז 1/20, שבו זכה הפורום, המשיב 3 האריך את זמן התגובה **מחצי שעה לשעה עגולה** וכך נקבע גם בהסכם ההתקשרות **כיום** עם פורום חברות קדישא (ראו סעיף 7 להודעת העדכון מטעם המשיבים מיום 21.10.2020).

11. המשיב 3, שבאחריותו לקבוע תנאי המכרז, לא ניסה לרכך ולו במעט את ההפליה וחוסר הסבירות הקיצוני שיצר בתנאי המכרז בקביעת **רף של שעה** למתן מענה טלפוני לפונים מהאוכלוסיה הערבית לעומת **רף של דקה** לפונים מהאוכלוסיה היהודית.

12. ועוד – המשיב לא כלל כתנאי במכרז הפעלת מערכת לניתוב שיחות, באופן שיאפשר לפונה לדעת שאכן קיימת אפשרות לקבלת שירות בשפה הערבית. מערכת כזו קיימת כדבר בשגרה בכל מרכז שירות שנותן מענה בשתי השפות עברית וערבית, למשל המוקד הארצי של שירות התעסוקה, מערכת בתי המשפט, קופות החולים ועוד.

13. המשיב 3 גם לא פרסם כל הודעה אודות המוקד הטלפוני בשפה הערבית, בדומה להודעה שפרסם בשפה העברית.

ראו להלן את הפרסום של המשרד לשירותי דת, אודות המוקד הטלפוני לפינוי נפטרים שנפטרו מקורונה או החשודים, בעברית.

14. ב"כ העותרת ביקשה ביום 24.3.2021 לדעת מדוע אין עד כה מערכת לניתוב שיחות בשפה הערבית ומדוע המידע אודות המוקד הטלפוני אינו מפורסם בשפה הערבית. ביום 5.4.2021 ב"כ המשיבים השיבו כי ב"אשר למערכת ניתוב שיחות במוקד הטלפוני, נציין כי הדבר לא נכלל במסגרת הסעדים בעתירה, וממילא לא היה חלק מתנאי המכרז שפורסם על ידי המשרד לשירותי דת עוד ביום 12.8.20 (כאשר ביום 21.10.20 נבחר הזוכה). האמור נכון גם לגבי פרסום מידע בשפה הערבית אודות המוקד."

15. נשוב ונזכיר, הסעד שנתבקש בעתירה הינו הקמת "מוקד טלפוני בשפה הערבית, שאחראי על הקשר עם משפחות אלו שנפטרו בזמן שהם נשאי הנגיף, שייתן מידע בענייני הקבורה, פינוי הנפטרים מבתי החולים או הקהילה, העברתם למרכזי הטהרה שיוקמו, ומשם לבתי הקברות." עמדת

המשיבים מלמדת מעצמה על גישתם: אין מוקד טלפוני בשפה הערבית אלא שירות דל ומפלה, כזה שאינו נגיש ואינו מפורסם, וכל זאת בשעה שאנשים מתמודדים עם אסון שפקד אותם.

16. היינו, המשיבים אינם נענים לסעד שהתבקש בעתירה ואינם מקימים מוקד טלפוני בשפה הערבית שייתן מענה לפונים בשפה הערבית, וזאת בדומה למוקד הטלפוני בשפה העברית. לצד זאת, הם מציעים פתרון מפלה שאינו נגיש לדוברי ערבית, והוא מתן מענה ראשוני בשפה העברית לדוברי ערבית, בלי ליידע את הפונה שהוא יכול לקבל או לבקש שירות בשפה הערבית באמצעות מערכת לניתוב שיחות ופרסום הולם. מי שיתעקש לקבל מענה בערבית יינתן לו מענה בתוך שעה, כל זאת כשהוא נאלץ להתמודד עם קשיי שפה ונציג שירות דובר עברית בעודו באחד הרגעים הקשים בחייו.

17. האחריות למתן שירות נגיש ושווה בשפה הערבית למשפחות של נפטרי קורונה היא של המשיבים, ובמיוחד המשיבים 1 ו-3. עמותת פורום חברות קדישא פועלת על פי תנאי המכרז שהמשיב 3 קבע את תנאיו מתוך בחירה והתעלמות מצרכי האוכלוסיה הערבית. הוא אחראי לתנאים והוא הרגולטור האחראי לביצוע ולפיקוח עליו. משכך, אין לתת יד לניסיונו של המשיב 3 להתנער מחובותיו, בקובעו בהודעותו שיש "לצרף לעתירה את עמותת פורום חברות קדישא [...] שכן היא זו המפעילה את המוקד ולה הנתונים הרלוונטיים בעניין זה." לטענה זו אין יסוד.

18. פורום חברות קדישא פועל בהתאם להסכם שהמשיב 3 קבע את תנאיו מראש. המשיב 3 יכול וצריך היה לשקול את צרכי האוכלוסייה הערבית במדינה ולהעניק לה שירות בשפה הערבית במסגרת המוקד הטלפוני תוך 60 שניות **בשוויון** לרמת השירות הניתנת לפונה מהאוכלוסיה היהודית, וזאת לפי תנאי המכרז. כמו כן, המשיב 3 יכול לתקן את המכרז באופן שיינתן מענה בשפה הערבית באופן מיידי בדומה למענה בעברית, או לפרסם מכרז חדש להקמת מוקד טלפוני ייעודי בשפה הערבית, כפי שנתבקש על ידי העותרת טרם הגשת העתירה - שהוגשה לפני פרסם המכרז (ראו נספחים ע/16-ע/20). משבחר המשיב 3 להעניק מענה טלפוני באמצעות מכרז לפונה דובר עברית תוך 60 שניות, מתוך הכרה בחשיבות מתן מענה הולם ומיידי למשפחות נפטרים בכל הקשור למרכזי טהרה והעברת הגופה, עליו לנהוג באופן שווה עם משפחות ערביות שאיבדו את יקיריהן בנגיף הקורונה ולהעניק להם רמת שירות זהה לה זוכות משפחות יהודיות.

19. אם כן, אין לעותרת כל עניין עם הזוכה במכרז שהתקיים לאחר שהוגשה עתירה זו, אלא עם המשיב 3 – עם מי שנושא באחריות למתן השירות, הפריט אותו, קבע את התנאים ואחראי לביצוע ולפיקוח.

20. לא למותר לשוב ולציין, כי התנהלות המשיבים שאינה נותנת משקל ראוי וסביר לצרכיה של החברה הערבית, שמהווה כ-20% מהחברה בישראל, שרבים מבניה ובנותיה אינם מכירים את השפה העברית על בוריה, פוגעת קשות בזכות האוכלוסיה הערבית לשוויון ולגישה שוויונית לשירות ציבורי חיוני, בזמן אמת קריטי, המותאם לצרכיה ומנהגיה. זאת לצד פגיעה משמעותית במעמדה המיוחד של השפה הערבית במדינה, שהוכר בפסיקה ענפה של בית המשפט העליון (ראו: בבג"ץ 4112/99 **עדאלה המרכז לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' עיריית תל אביב יפו**, פ"ד נו(5)

393, פסקה 13 (2002); בג"ץ 4069/19 **סאלח נ' מנכ"ל משרד החינוך**, פסקה 10 (פורסם בנבו, 18.6.2019); בג"ץ 2203/01 **אב"י – האגודה הבינלאומית לזכויות הילד נ' המוסד לביטוח לאומי** (פורסם בנבו, 1.7.2009)).

21. על כן, העותרת עומדת על הסעד השני המבוקש בעתירה, באשר להקמת מרכז שירות טלפוני בשפה הערבית, אשר השירות בו יינתן בשוויון לזה שניתן לאוכלוסייה היהודית בעברית. חרף דעיכת המחלה בשבועות האחרונים, יש עדיין חולים, אף במצב קשה, ואנשים עודם מתים מן המחלה. משום כך, בית המשפט הנכבד יתבקש ליתן צו על תנאי בעניין זה.

היום, 14.4.2021

عبير جبران

_____

עביר ג'ובראן דכוור, עו"ד

ב"כ העותרת